

predavanje Dinarske vrtače

12. 5. 2017, ob 12.51, v [Dogodki objavil/-a Matej Fister](#)

Vabimo vas na predavanje z naslovom: Dinarske vrtače

ki bo v torek, 23.5. ob 18h na običajnem mestu v Biološkem središču, Večna pot 111 (pri živalskem vrtu).

Predaval bo France Šušteršič

Cvijić (1893) je zapisal, da so v razmerah srednjeevropskega krasa vrtače ena najbolj razširjenih in razpoznavnih površinskih entitet. Danes najbolj veljavno sistematiko vrtač je dogradil Cramer (1944); v nadaljnjih letih se je zanje predvsem širilo, manj pa dopolnjevalo. Zato skorajda ni strokovne terminologije, ki bi vrtače korektno definirala – vse se začne z opisovanjem ali sklicevanjem na predhodnike. Podobno je tudi z razumevanjem nastanka – več kot 100 let naprezanja, da bi vrtače spravili na skupni imenovalac, je doslej bilo prej ko ne neuspešno. Napaka je vgrajena že v temelj – dokler imamo (dinarske) vrtače samo za »kraško« adaptirane fluvialne pojave, kljub priseganju na »pospešeno korozijo« ne gre. Na osnovi kartiranja cca. 5000 vrtač je Čar (1982, 2001) postavil temelje za popolnoma drugačen model, ki omogoča dosledno definicijo in modeliranje vsaj dinarskih vrtač. Izhodišče je misel, da bi vrtače lahko bile neposredna posledica navzočnosti – zaradi bioaktivnosti nadpovprečno agresivnega – nakopičenja zemljine, ki skupaj z umerjenim (steady state) zniževanje površja potuje navzdol podobno kot košček karbida skozi led in se sproti prilagaja geološki strukturi. V predavanju bomo najprej spoznali osnovno geometrijo dinarskih vrtač in procese, ki jih (pre)oblikujejo. V nadaljnjem bo predstavljen konceptualni (čeprav bo nekaj malega matematike) model, ki skupaj s predavateljevimi terenskimi meritvami, temelji na Čarjevih spoznanjih. Definirata ga 2 osnovni spremenljivki in 5 osnovnih konstant (ki so v naravi verjetno spremenljivke). Časovna dinamika vrtače izhaja iz nastavke $(t_2 - t_1) = (r_2 - r_1) \cdot w(r_1, r_2)$. Dobljena enačba obtežilne funkcije omogoča vsaj približno simulacijo večanja vrtače v času, kakor pač variiramo konstante. Pokaže se, da je obdobje, ko se »protovrtača« preoblikuje v »zrelo« vrtačo, kratko. Kasneje se linearne dimenzije vrtač večajo vse počasneje po kvadratni postopici. Če se nam vrtače na isti lokaciji zdijo približno »enako velike«, še ne pomeni, da bi nastale vsaj približno istočasno, pač pa z večjo starostjo medsebojne razlike postajajo vse manj razločljive. Na ta način še bolj izstopijo res velike vrtače, ki bi – če bi procesi bili vsaj podobni – bile nerazumno stare. Bolj verjetno je, da gre za fantome »tumor udornic«, ki so nastale, ko je površje bilo vsaj nekaj 100m nad današnjim.

Vabljeni

Povezave na objavo na spletni strani DZRJL: <http://www.dzrjl.si/predavanje-dinarske-vrtace/>

In na Facebooku: <https://www.facebook.com/events/625272557661258/>